

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28.02.2006, sp. zn. 30 Cdo 2336/2004, ECLI:CZ:NS:2006:30.CDO.2336.2004.1

Číslo: 38/2007

Právní věta: Podle ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, se prohlášením konkursu na majetek výživou povinné osoby nepřerušuje řízení o výživném nezletilého dítěte; okruh účastníků takového řízení se nemění a správce konkursní podstaty povinné osoby se účastníkem řízení namísto povinné osoby nebo i vedle ní nestává. Nebyla-li vyživovací povinnost povinné osoby k nezletilému dítěti soudně upravena před prohlášením konkursu na majetek povinné osoby a řízení o soudní úpravě vyživovací povinnosti povinné osoby k nezletilému dítěti bylo zahájeno až po prohlášení konkursu, jsou ve smyslu ustanovení § 94 o. s. ř. a § 14 odst. 1 písm. d) zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů účastníky takového řízení jak ti, kdo by jimi byli i jinak, tak i správce konkursní podstaty povinné osoby. Vyživovací povinnost rodičů k dětem, které nejsou samy schopny se živit, je vyživovací povinností ze zákona (§ 32 odst. 4 zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů); pohledávka výživného, na které nezletilému vznikl nárok pro dobu před prohlášením konkursu na majetek povinné osoby, proto musí být přihlášena do konkursu postupem podle § 20 uvedeného zákona bez zřetele k tomu, zda dosud probíhá soudní řízení ohledně určení jejího rozsahu. Pohledávky výživného nezletilého dítěte vzniklé po prohlášení konkursu na majetek povinné osoby jsou ve smyslu ustanovení § 31 odst. 2 písm. g) zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů pohledávkami za podstatou bez zřetele k tomu, zda výše výživného byla určena pravomocným soudním rozhodnutím. Je-li výše výživného nezletilého dítěte pro dobu po prohlášení konkursu na majetek povinné osoby stanovena vykonatelným soudním rozhodnutím vydaným po prohlášení konkursu po řízení zahájeném před prohlášením konkursu, může se správce konkursní podstaty jako osoba, která nebyla účastníkem tohoto řízení a která má za to, že takto určená pohledávka za podstatou neodpovídá majetkovým poměrům úpadce, domáhat soudně určení výše takové pohledávky za podstatou.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.02.2006

Spisová značka: 30 Cdo 2336/2004

Číslo rozhodnutí: 38

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs, Řízení před soudem, Výživné dětí

Předpisy: § 11 odst. 1 písm. g) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 14 odst. 1 písm. c) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 14 odst. 1 písm. d) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 14 odst. 1 písm. e) předpisu č. 328/1991Sb.

§ 177 odst. 1 písm. g) předpisu č. 99/1963Sb.

§ 20 odst. 1 písm. e) předpisu č. 328/1991Sb.
§ 31 odst. 2 písm. g) předpisu č. 328/1991Sb.
§ 32 odst. 4 písm. g) předpisu č. 328/1991Sb.
§ 85 odst. 1 předpisu č. 94/1963Sb.
§ 86 odst. 1 předpisu č. 94/1963Sb.
§ 94 odst. 1 písm. g) předpisu č. 99/1963Sb.
§ 98 odst. 1 předpisu č. 94/1963Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 3. 6. 1999 O k r e s n í s o u d v České Lípě upravil výživu nezletilých tak, že otci uložil přispívat s účinností od 1. 6. 1999 na výživu tehdy nezletilého A. částkou 20 000 Kč měsíčně a na výživu nezletilého T. částkou 20 000 Kč měsíčně.

Usnesením ze dne 7. 6. 2004 K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci odmítl – odkazuje na ustanovení § 6, § 14 odst. 1 písm. a) zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), a na ustanovení § 218 písm. b) o. s. ř. – odvolání Ing. J. L., správkyňe konkursní podstaty úpadce Ing. A. M., jako podané osobou neoprávněnou. Podle odvolacího soudu usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 6. 1997 byl sice prohlášen konkurs na majetek otce nezletilých, nárok na výživné však v době prohlášení konkursu neexistoval (vznikl až po provedeném řízení na základě rozhodnutí okresního soudu napadeným rozsudkem). Správkyňe konkursní podstaty tudíž nebyla účastnicí řízení před soudem prvního stupně.

Proti usnesení odvolacího soudu podala správkyňe konkursní podstaty včasné dovolání, namítajíc, že ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2001 spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Konkrétně uvádí, že řízení se týká majetku konkursní podstaty, takže jeho účastníkem je i ona.

Podle bodu 17., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (to jest podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001). O takový případ jde i v této věci, jelikož odvolací soud – ve shodě s bodem 15., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb. – odvolání rovněž projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném před 1. 1. 2001.

Dovolání je přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. e) o. s. ř. a je i důvodné. N e j v y š š í s o u d proto zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Dovolacímu důvodu dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. ve znění účinném od 1. 1. 2001 odpovídá pro dobu před uvedeným datem dovolací důvod dle ustanovení § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

S přihlédnutím k době vydání rozsudku soudu prvního stupně (3. 6. 1999) je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č.

224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb. a č. 12/1998 Sb. S přihlédnutím k době prohlášení konkursu na majetek otce nezletilých (20. 6. 1997) byl pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný především výklad zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu vyrovnání ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb. a č. 94/1996 Sb.

Podle ustanovení § 14 odst. 1 ZKV prohlášení konkursu má – mimo jiné – tyto účinky:

c) řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do konkursní podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, jejichž účastníkem je úpadce, se přerušují, ledaže jde o trestní řízení (v němž však nelze rozhodnout o náhradě škody), o řízení o výživném nezletilých dětí, o řízení o výkon rozhodnutí; s výjimkou řízení o pohledávkách, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20 ZKV), lze v řízení pokračovat na návrh správce, popřípadě ostatních účastníků řízení a správce se stává účastníkem řízení místo úpadce; úpadce může návrh na pokračování v řízení podat jen tehdy, nepodá-li jej správce ve lhůtě určené mu soudem, přičemž v tomto případě úpadce zůstává účastníkem řízení,

d) řízení o nárocích, které se týkají majetku patřícího do podstaty nebo které mají být uspokojeny z tohoto majetku, mohou být zahájena jen na návrh správce nebo proti správci; jde-li o pohledávky, které je třeba přihlásit v konkursu (§ 20 odst. 1 ZKV), může být řízení, s výjimkou řízení o výkon rozhodnutí, zahájeno jen za podmínek uvedených v § 23 a § 24 ZKV.

V této podobě platilo ustanovení § 14 ZKV až do 30. 4. 2000 a na dále formulované závěry Nejvyššího soudu nemá vliv ani změna § 14 odst. 1 písm. c) ZKV, provedená s účinností od 1. 5. 2000 zákonem č. 105/2000 Sb. (zrušení slov „úpadce může návrh na pokračování v řízení podat jen tehdy, nepodá-li jej správce ve lhůtě určené mu soudem, přičemž v tomto případě úpadce zůstává účastníkem řízení.“).

Ustanovení § 32 odst. 2 písm. a) ZKV v rozhodném znění pak určovalo, že pohledávkami první třídy jsou též pohledávky výživného ze zákona (dnes jde o ustanovení § 32 odst. 4 ZKV).

S účinností od 1. 5. 2000 (po novele provedené zákonem č. 105/2000 Sb.) pak zákon o konkursu a vyrovnání řadí mezi pohledávky za podstatou, pokud vznikly po prohlášení konkursu, i pohledávky výživného ze zákona (srov. § 31 odst. 2 písm. g) ZKV), přičemž se zřetelem k bodu 1., článku II. zákona č. 105/2000 Sb. platí tato úprava i pro konkursní řízení zahájená před účinností uvedeného zákona.

Podle ustanovení § 85 odst. 1 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění účinném v době vydání rozsudku soudu prvního stupně (3. 6. 1999), tj. ve znění zákonů č. 132/1992 Sb., č. 234/1992 Sb., nálezů Ústavního soudu č. 72/1995 Sb. a zákona č. 91/1998 Sb. (dále též jen „zák. o rod.“), vyživovací povinnost rodičů k dětem trvá do té doby, pokud děti nejsou samy schopny se žít.

Dle ustanovení § 86 zák. o rod., nežijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu, upraví soud rozsah jejich vyživovací povinnosti nebo schválí jejich dohodu o výši výživného (§ 50 zák. o rod.) (odstavec 1). Soud postupuje stejným způsobem, žijí-li rodiče spolu, avšak jeden z nich neplní dobrovolně své povinnosti k nezletilému dítěti (odstavec 2).

Vyživovací povinnost rodičů k dětem, které nejsou samy schopny se žít, je vyživovací povinností ze zákona a názor odvolacího soudu, že tato vyživovací povinnost otci nezletilých vznikla až rozhodnutím soudu prvního stupně, je zjevně nesprávný (jinak by ustanovení § 86 odst. 2 zák. o rod. nepředjímalo, že tato „povinnost“ má být rodiči plněna dobrovolně). Jelikož argumentace odvolacího soudu neobstojí v rovině výkladu zákona o rodině, zbývá prověřit, zda je opodstatněná se zřetelem k

rozhodným ustanovením zákona o konkursu a vyrovnání.

Podle ustanovení § 94 o. s. ř., jak platilo v době, kdy probíhalo řízení před soudem prvního stupně, v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky i ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Jde-li však o řízení o neplatnost manželství, jsou účastníky pouze manželé (odstavec 1). Jestliže někdo z těch, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno, se neúčastní řízení od jeho zahájení, vydá soud, jakmile se o něm dozví, usnesení, jímž jej přibere do řízení jako účastníka (odstavec 2).

Ve vztahu k pohledávce výživného na nezletilé dítě mohou při prohlášení konkursu na majetek jednoho z rodičů coby osoby povinné nezletilé dítě vyživovat, nastat čtyři základní typové situace:

1) Konkurs na majetek povinné osoby byl prohlášen v průběhu řízení o výživném nezletilého dítěte, přičemž pohledávka na výživné je v tomto řízení uplatněna a věc soudem projednávána jen pro dobu před prohlášením konkursu (srov. k tomu § 98 odst. 1 zák. o rod.).

2) Konkurs na majetek povinné osoby byl prohlášen v průběhu řízení o výživném nezletilého dítěte, přičemž pohledávka na výživné je v tomto řízení uplatněna a věc soudem projednávána jak pro dobu před prohlášením konkursu, tak pro dobu budoucí.

3) Vyživovací povinnost k nezletilému dítěti byla povinné osobě soudním rozhodnutím pravomocně upravena již před prohlášením konkursu na majetek povinné osoby, avšak po prohlášení konkursu bylo zahájeno řízení o změnu rozsahu vyživovací povinnosti.

4) Vyživovací povinnost povinné osoby k nezletilému dítěti nebyla před prohlášením konkursu na majetek povinné osoby soudně upravena, po prohlášení konkursu však bylo zahájeno (poprvé) řízení o soudní úpravě vyživovací povinnosti povinné osoby k nezletilému dítěti.

Věci péče o nezletilé často zahrnují řadu rozhodnutí soudu, přičemž spisy týkající se nezletilých dětí se vedou až do jejich zletilosti. To se promítá i do posuzování místní příslušnosti soudu v těchto věcech, jež spočívá na zásadě perpetuatio fori vyjádřené v ustanovení § 11 odst. 1 o. s. ř. a následně pak ve zvláštní úpravě přenesení místní příslušnosti soudu zakotvené v ustanovení § 177 o. s. ř. (srov. k tomu v právní teorii např. Bureš, J. – Drápal, L. – Mazanec, M.: Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání, Praha, C. H. Beck 1997, str. 522).

Jinak řečeno, jednou zahájené řízení ve věci výchovy a výživy nezletilého dítěte je vnímáno jako řízení kontinuální až do doby, kdy dítě dosáhne zletilosti, bez zřetele k tomu, kolikrát v tomto období soud o těchto otázkách pravomocně rozhodoval (typicky o zvýšení nebo o snížení výživného v závislosti na změně poměrů, k níž došlo od poslední úpravy).

Odtud ústí závěr, že na první tři typové situace popsané výše dopadá úprava obsažená v ustanovení § 14 odst. 1 písm. c) ZKV. Platí proto, že v případech popsaných pod body 1) až 3) se řízení o výživném nezletilého dítěte prohlášením konkursu na majetek výživou povinné osoby nepřerušuje, okruh účastníků tohoto řízení se tudíž nemění a správce konkursní podstaty povinné osoby se účastníkem řízení namísto povinné osoby nebo i vedle ní nestává.

Tato úprava však neznamená, že by pohledávka výživného, na které nezletilému vznikl nárok pro dobu před prohlášením konkursu na majetek povinné osoby, neměla být – lhostejno, zda otázka změny (zvýšení, snížení, zrušení) výživného je ke dni prohlášení konkursu řešena v nalézacím řízení před soudem péče o nezletilé – přihlášena do konkursu postupem podle § 20 a násl. ZKV. Uvedené v rozhodné době zjevně vyplývalo z výše citovaného ustanovení § 32 odst. 2 písm. a) ZKV, které pohledávky výživného ze zákona výslovně řadilo mezi pohledávky první třídy; dnes se totéž podává z dikce § 32 odst. 4 ZKV. V průběhu konkursu tedy pohledávku výživného nezletilého dítěte vzniklou

před prohlášením konkursu nelze z majetku úpadce uspokojit jinak, než prostřednictvím rozvrhového usnesení (srov. k tomu i ustanovení § 14 odst. 1 písm. e/ ZKV, jež i ohledně těchto pohledávek znemožňuje za trvání konkursu výkon rozhodnutí /exekuci/ postihující majetek patřící do konkursní podstaty).

Z tohoto pohledu má okolnost, že se řízení o výživném nezletilých dětí prohlášením konkursu nepřerušuje, pro věřitele (jímž je nezletilé dítě) jediný význam; totiž ten, že si v době od přihlášení pohledávky do konkursu do jejího přezkumu může zajistit výhodnější pozici pro případ popření pohledávky v konkursu. Jinak řečeno, to, že řízení o „nevykonatelné“ pohledávce pokračuje i po prohlášení konkursu, ve spojení s faktem, že konkursní věřitel může až do přezkoumání jím přihlášené pohledávky měnit skutečnosti, na nichž se pohledávka zakládá (srov. rozsudek uveřejněný pod číslem 74/2000 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), dovoluje konkursnímu věřiteli nejpozději při přezkumném jednání osvědčit, že jeho pohledávka se v mezidobí stala vykonatelnou (srov. mutatis mutandis např. též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2002, sp. zn. [29 Cdo 95/2000](#), uveřejněného v časopise Soudní judikatura číslo 4, ročník 2002, pod číslem 70).

Pohledávky výživného nezletilého dítěte vzniklé po prohlášení konkursu na majetek povinné osoby pak bez zřetele k tomu, zda výše výživného byla určena pravomocným soudním rozhodnutím, mají režim pohledávek za podstatou (srov. § 31 odst. 2 písm. g/ ZKV), a to – jak vysvětleno výše – i v konkurech prohlášených sice dříve, než tato úprava vstoupila v platnost, leč stále probíhajících.

Z rozhodnutí soudu prvního stupně a doby, kdy bylo řízení před tímto soudem zahájeno (28. 4. 1999), je zjevné, že v daném případě šlo o situaci popsanou výše pod bodem 4). V tomto případě nelze hovořit o přerušení řízení o výživném, jelikož to v době prohlášení konkursu v žádné formě neprobíhalo. Pak se ovšem prosadí úprava obsažená v ustanovení § 14 odst. 1 písm. d) ZKV. Je totiž zjevné, že řízení zahájené po prohlášení konkursu, jímž má být úpadci určeno výživné na nezletilé dítě, je řízením o nároku, který má být uspokojen z majetku konkursní podstaty, takže takové řízení musí být zahájeno vůči správci konkursní podstaty.

Z dikce § 14 odst. 1 písm. d) ZKV plyne, že poměry tohoto ustanovení se beze zbytku prosadí především ve sporném řízení. V tzv. nesporných řízeních, mezi něž řízení o určení výživného nezletilého dítěte patří, je nutno úpravu obsaženou v uvedeném ustanovení vnímat ve spojení se zákonnou definicí účastníků nesporného řízení, obsaženou v citovaném ustanovení § 94 o. s. ř. v rozhodném znění. Znamená to, že účastníky řízení o výživném nezletilého dítěte sice zůstávají ti, kdo by jimi byli i jinak (zde tedy nezletilé děti, jejich matka a otec – úpadce), dalším takovým účastníkem však ze zákona (prostřednictvím úpravy obsažené v § 14 odst. 1 písm. d/ ZKV) je i správce konkursní podstaty úpadce (otce nezletilých dětí).

Odvolací soud tedy pochybil, jestliže dovolatelku pokládal za osobu, která účastnicí řízení o výživném a tedy osobou oprávněnou k podání odvolání není.

Toliko pro úplnost lze dodat, že v těch případech, kdy je výše výživného nezletilého dítěte pro dobu po prohlášení konkursu na majetek povinné osoby stanovena vykonatelným soudním rozhodnutím vydaným (po prohlášení konkursu) po řízení zahájeném před prohlášením konkursu (jehož se správce konkursní podstaty se zřetelem k popsáním účinkům ustanovení § 14 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. neúčastnil), správci konkursní podstaty, který má za to, že takto určená pohledávka za podstatou neodpovídá majetkovým poměrům úpadce (např. proto, že účastníci řízení soudu informaci o úpadku výživou povinné osoby zatajili), nic nebrání v tom, aby vyvolal soudní spor o určení výše pohledávky za podstatou (o překážku věci pravomocně rozhodnuté jít nemůže právě proto, že správce konkursní podstaty účastníkem původního řízení nebyl).

Jelikož dovolací důvod dle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř. byl uplatněn právem, Nejvyšší soud, aniž

nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1, 2 a 5 o. s. ř.).